

A SZAKMAI CIVIL SZERVEZETEK SZEREPE A MAGYARORSZÁGI MŰEMLÉKVÉDELEMBEN*

Veöreös András

Bevezetés

A műemlékvédelem több tudományágra támaszkodó, szerteágazó társadalmi tevékenység. A 16. századtól a történelemtudomány fejlődésével egyre nagyobb figyelem terelődött a régi épületek megismerésére, a formák másolására, később az épületek megőrzésére. A tudatos műemlékvédelmi tevékenység kialakulása a 19. század második felére tehető, az európai nemzetek identitásának múltban való keresése és megtalálása alakította ki azt a gondolkodást, mely az épületeket a múlt tárgyi bizonyítékának tekintette és fokozatosan egyre nagyobb hangsúlyt fektetett azok anyagában való megőrzésére.

Hazánkban a hivatásos műemlékvédelmi szervezeti rendszer 1870-es évekbeli kialakítását megelőzően, már a század első felében fellépett a társadalmi igény a történeti épületek, vagy ahogy akkor nevezték, a régiségek megőrzése iránt. A nagyközönség számára az első fellépést a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Egyesületének Archaeológiai Szakosztálya tette 1846-ban (Császár 1983: 7), mely felhívta a figyelmet a múlt épített emlékei megőrzésének fontosságára. Az egyesület nem hivatásos, állami szervként, hanem civil szervezetként szállt harcba a műemléki értékek feltérképezése és megóvása érdekében.

A civilizált országok állami szinten a 19. század második fele óta áldoznak időt, pénzt, energiát a műemléki értékek megőrzésére, fenntartanak oktatási intézményeket, kutatóintézeteket, alkotnak jogi szabályozást, vezetnek közhiteles nyilvántartást, működtetnek szakmai hatóságot.

Magyarországon 1872-ben alakult meg az első bizottság a műemlékek védelmére, ami még ugyanebben az esztendőben Magyarországi Műemlékek Ideiglenes Bizottmánya néven működött tovább. Az első jogi szabályozás az 1881-ben született műemléki törvény volt! Ugyancsak 1881-ben alakult meg a Műemlékek Országos Bizottsága, mely az első műemlékvédelmi hatóságnak tekinthető – 1934-ig működött.

A hivatásos szervezeti rendszer több átalakuláson esett át az elmúlt százötven év során. A második világháborút követően, 1957-ben alakult meg az Országos Műemléki Felügyelőség (OMF) (Császár 1983: 22), mely 1997-ben kapott hatósági jogkört és alakult át Országos Műemlékvédelmi Hivatallá (OMvH),² majd 2001-től kiegészülve a régészeti emlékekhez és a műtárgyakhoz kapcsolódó hatósági feladatokkal Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH)³ néven működött 2010 végéig. 2011. január 1-je óta a műemlékfelügyeleti hatósági feladatokat a megyei – mai nevükön vármegyei – Kormányhivatalok látják el, a védelem alá helyezési és nyilvántartási hatósági feladatok minisztériumi szinten vannak, a tudományos háttérintézmények változó szervezeti struktúrában működnek.

A magyar építészetről szóló törvény⁴ megfogalmazása szerint a műemléki érték fogalmába beletartozik „minden olyan történeti építmény, történeti kert, történeti temetkezési hely vagy műemléki terület, valamint ezek rendeltetésszerűen összetartozó együttese, rendszere, maradványa – alkotórészeivel, tartozékaival és beépített berendezési tárgyaival együtt, vagy egyes nevesített értéke vonatkozásában –, amely hazánk múltja és a magyar nemzet vagy más közösség identitástudata szempontjából kiemelkedő művészeti, történelmi, műszaki, néprajzi vagy más tudományos jelentőséggel bír” (Méptv. 16. § 86).

A műemlékvédelemmel foglalkozó civil szervezetek tevékenységében a műemléki értékkel kapcsolatos szakmai-tudományos tevékenység döntő jelentőségű.

A gyakorlatban immateriális módon műemléki értéket képezhet az építmény tájban való megjelenése, egy település utca- és telekszerkezete, az egyes ingatlanok beépítési jellege, az épületek térszerkezete, materiális oldalon pedig az építőanyagok, épületszerkezetek a falaktól, földemektől, boltozatoktól, tetőszerkezetektől kezdve egészen a nyílászárókig, padló- és falburkolatokig.

A műemlék helyszínén a nevesített műemléki értéket a műemléki értékleltárba fel kell venni és azt a közhiteles nyilvántartásnak is tartalmaznia kell (Méptv. 114. § (3)). A műemléki érték megnyilvánulhat a védendő emlék korában, egyediségében, különleges épületszerkezetében vagy a hozzá fűződő történelmi, kulturális esemény, illetve jelentős személy kapcsolatában.

1 1881. évi XXXIX. törvénycikk a műemlékek fentartásáról.

2 A műemlékvédelemről szóló 1997. évi LIV törvény 21. §.

3 A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV törvény.

4 A magyar építészetéről szóló 2023. évi C. törvény.

Helyzetértékelés, probléma felvetése

A hatékony műemlékvédelmi tevékenység alapja az értékek felismerése. A műemléki értékek számbavétele értelmezhető települési, regionális, vagy akár országos szinten, vagy az egyes épületek, épületrészek szintjén is. A szemléletmód alakításában sokat segíthet a figyelem felkeltése, az értékek koncentrált bemutatása. A műemlékvédelemben ezért is jut kiemelt feladat a kutatóknak, akik a könyvtári, levéltári források, illetve terepbejárások során készítik el vagy vizsgálják felül az adott földrajzi területre vonatkozó műemléki topográfiát,⁵ valamint az egyes épületek vonatkozásában szintén külső forrásokra, az épület helyszíni vizsgálatára alapozva tárják fel az adott épület építéstörténetét, állítják össze helyiségről helyiségre haladva az épület műemléki értékleltárát.⁶

A tudományos kutatáson kívül a felújítást megelőzően szükség van az épület műszaki állapotfelmérésre is. Ezekből az adatokból kiindulva készítheti el az építés tervező és a munkáját segítő társtervezők (statikus, gépész, elektromos tervező) csapata a felújítási terveket, melyek alapján a hatósági jóváhagyást követően⁷ megkezdődhet az építőipari kivitelezés.

Műemlék épületek esetében gyakori, hogy speciális restaurálási tevékenységeket is kell végezni, ezt erre szakosodott, külön jogosultsággal rendelkező restaurátorok végezhetik.⁸

A folyamat precíz jogi szabályozása a 2010-es évek közepén kezdődött, jelenleg a 2018 óta hatályos eljárási rendelet az irányadó, de az új építészeti törvény⁹ elfogadásával ennek megújítása is várható a közeli jövőben.

A korábbi gyakorlat szerint az OMvH és a KÖH műemlékfelügyelői gárdája széles látókörű, nagy tudású szakemberekből állt, akik a teljes folyamatot átlátták, a műemléki érték felismerésétől a hagyományos építéstechnikák ismeretén keresztül képesek voltak a műemlékeket érintő építészeti és épületszerkezeti kérdésekben döntéseket hozni. Ezek mellett legalább regionális szinten széles kapcsolati hálóval rendelkeztek a szakterülettel együttműködő kutatási, oktatási, szakmai intézmények és a tulajdonosi feladatokat ellátó szervezetek, jellemzően állami, önkormányzati vagy egyházi intézményekkel.

5 A Magyar Építészeti Múzeum Műemléki Dokumentációs Központ (MÉM MDK) bemutatója a műemléki topográfia készítésének folyamatáról. 2025. február 21. Pesti Vígadó.

6 Az építéstörténeti tudományos dokumentáció és műemléki értékleltár magába foglalja az épület építésének történetére vonatkozó, fellelhető szakirodalmi és levéltári adatokat, a helyszíni megfigyelések tapasztalatait, és helyiségenként tartalmazza a műemléki értékkel bíró épületelemek tételes jegyzékét. Tartalmát jogszabályi szinten az Övr. 3. melléklete szabályozza.

7 Az Övr. 63–64. §-ai értelmében műemlék épületen gyakorlatilag minden, műemléki környezetben vagy műemléki jelentőségű területen a műemlék megjelenését érintő tevékenység örökségvédelmi bejelentés vagy engedély alapján végezhető.

8 A műemlékvédelem szakterületén a speciális jogosultsághoz kötött szakértői tevékenységeket a 439/2013. (XI. 20.) Korm. rendelet szabályozza.

9 A Méptv. 2024 októberében lépett hatályba. A jogszabályok teljes körű harmonizációja máig nem valósult meg teljesen.

A helyben működő felügyeletet a védési és nyilvántartási feladatokat ellátó, speciális szakismerettel rendelkező restaurátorokat is foglalkoztató, az országosan egységes szemléletet garantáló tervtanácsot működtető, központi tudományos szervezeti egységek segítették.¹⁰

A civil szektorban kiemelt szerep jutott 2001–2010 között a KÖH Társadalmi Kapcsolatok Igazgatóságának, mely a hatósági munkával párhuzamosan, a felügyeleti munkát végző szakemberek bevonásával, a műemlékvédelem ügyének népszerűsítése érdekében végzett társadalmi feladatokat. Ezek közül a legnagyobb látogatottság okán a kapolcsi Művészetek Völgye rendezvényssorozathoz köthető Örökség Völgy szakmai előadásait, kiállításait és falunéző sétáit (Bagdány et al. 2006), illetve az európai szinten szeptember harmadik hétvégéjén megrendezésre kerülő Kulturális Örökség Napjait¹¹ kell kiemelnünk.

A magyarországi hivatásos műemlékvédelmi szervezetrendszer 2011 óta gyökeresen átalakult. Megszűnt az ország teljes területére kiterjedő hatáskörrel rendelkező, egységes műemlékvédelmi intézmény. A központi szervek felmorzsolódtak, jelenleg az Építési és Közlekedési Minisztérium Műemlékvédelemért Felelős Helyettes Államtitkárságán egy maroknyi szakember foglalkozik a központi műemlékvédelmi feladatokkal. A központi szervek határozzák meg a – jogszabályokban is testet öltő – szakmai irányelveket, folytatják le a védési eljárásokat, vezetik a nyilvántartásokat, szakmailag segítik a hatóság munkáját. Nehezíti a helyzetet, hogy az egységes szemléletű háttérintézmény az elmúlt évtizedben tovább darabolódott, az egyes feladatokat jelenleg több szervezet részletekben látja el. Ennek köszönhetően a szakma összefogása, az egységes szemlélet teljesen hiányzik.

A hatósági feladatokat ellátó regionális szervezeti egységek pedig a közigazgatási rendszeren belül az Övr. rendelkezése alapján¹² a vármegyei kormányhivatalok építéshatósági szervezetébe beépülve látják el a műemlékekkel kapcsolatos hatósági feladataikat.

Az egyes kormányhivatalok a saját szakmai szemléletük és elsősorban saját jogértelmezésük alapján végzik munkájukat. A menedzser, gondoskodó, értékőrző szellemiségű felügyelet helyett a hatóság szemlélet uralkodik.

Az építéshatósági gyakorlatból kiindulva a hatóság jelenleg elsődleges feladatának a kérelemre induló eljárások határidőben, alakszerűleg helyes hatósági döntéssel való lezárását tekinti, ami csupán a tervezett, engedélyezés vagy bejelentés céljából a hatóság elé kerülő beavatkozások során nyújt lehetőséget a műemléki szempontok érvényesítésére.

10 2000–2010 között a Műemlékvédelem című folyóirat szinte minden számában jelent meg írás a hatóságnál dolgozó műemléki felügyelők, osztályvezetők, vagy éppen a tudományos háttérintézmény dolgozóinak tollából. 2011 óta a műemléki szakügyintézők elvéve publikálnak tudományos folyóiratokban.

11 www.oroksegnapok.gov.hu

12 Az Övr. 3. § (1) a) pontja műemlékvédelmi hatóságként a fővárosi és vármegyei kormányhivatalokat nevesíti. Az egyes kormányhivatalok saját döntésük alapján eltérő szervezeti rendszerrel építették fel az építésügyi és örökségvédelmi szakigazgatási szervezeti egységeiket. Egyes megyékben önálló Örökségvédelmi Osztály dolgozik, máshol az Építésügyi és Örökségvédelmi Osztály alá tartoznak a műemlékvédelmi hatósági feladatok.

A tevékenységet jól fémjelzi a munkakör jogszabályi megnevezése is: a feladatokat a korábban felügyelőnek nevezett munkatársak helyett ma örökségvédelmi szakügyintéző munkakörben dolgozók látják el. Szinte teljesen hiányzik a hatóság tevékenységéből a valódi felügyelet, a műemlék épületek rendszeres ellenőrzése,¹³ a tulajdonosokkal való intenzív kapcsolattartás, a szakmai szervezetek és intézmények által felhalmozott tudás műemlék-helyreállítási folyamatokba való becsatornázása és a műemléki érték sérelme esetén a konfliktus felvállalásával való intézkedés.

Az Övr. 92. §-a¹⁴ tartalmazza a hatóság nem hatósági feladatait és ezek között „az örökségvédelem érdekeit érintő helyi szintű szakmai és társadalmi együttműködés elősegítését” is nevesíti. Erre a feladatra azonban sem a túlterhelt, klasszikus értelemben vett felügyelői szemlélettel nem rendelkező ügyintézők, sem az építészet-hatóság-építésfelügyeleti szemléletmóddal működő kormányhivatalok nem fektetnek kellő hangsúlyt. A napi gyakorlatból teljes mértékben hiányzik a partnerintézmények, illetve a műemlék-helyreállítások szereplői közötti rendszeres, folyamatos egyeztetés, és jellemző módon a hatóság részéről nem kerül sor a műemléki értékek megismertetését, megóvását célzó társadalmi kapcsolatok építésére, ápolására, fenntartására sem.

Az elmúlt tíz év tapasztalatai alapján az ügyintézők személyi állománya az ország szinte teljes területén lecserélődött, méghozzá a szemléletmód, a munkamódszer átadására lehetőséget adó átmenetek nélkül, a mai műemléki hatósági feladatokat ellátó szakemberek többsége soha nem találkozott azzal a hozzáállással, elhivatottsággal, szaktudásra való igényvel, ami a korábbi szervezetek munkamódszerét jellemezte.

Fentiek alapján kimondható, hogy a jelenlegi rendszerben a hosszú távú, a pillanatnyi feladatokon túlmutató motiváció nélkül működő építészet-hatósági rendszerbe belekényszerített műemlékfelügyeleti hatóság valójában nem tud hatékony értékőrző munkát végezni.

Az országos koordinációt ellátó állami szereplő hiányában a civilek, különösen az országos hálózattal rendelkező civil szervezetek szerepe egyre fontosabb. Az egyesületek rugalmasabban, könnyebben tudnak reagálni a változásokra, függetlenségük révén szabadon tudnak véleményt nyilvánítani és működésük során a szakmai szempontokat tudják előtérbe helyezni.

Az országos szervezetek összefoghatják a kisebb szervezeteket, segíthetik a regionális vagy helyi szervezetek közötti kapcsolatok kialakulását. Be kell látni ugyanakkor, hogy sem a hatósági szerepeket, sem a hatóság koordináló szerepét a civilek nem tudják átvenni, az szükségszerűen állami feladat marad.

13 Az Övr. 76. § (1) bekezdése alapján a hatóság ellenőrzi az illetékességi területén található műemléki érték meglétét, állapotát, fenntartását. A jogszabály arra vonatkozóan nem ad utasítást, hogy az ellenőrzést milyen időközönként kell elvégezni.

14 A kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet.

Kutatásmódszertan

A tanulmány alapját a műemlékvédelem, mint társadalmi igény megjelenése adja, a kutatási módszer gerince napjaink műemlékvédelmi folyamatainak elemzése, a szakterületen működő szervezetek szerepe és tevékenységének vizsgálata. A sokrétű feladatelosztásból kiindulva vesszük nagytit alá a területen tevékenykedő civil szervezeteket, feladataikat, lehetőségeiket, szakmai tevékenységüket és hozzájárulásukat a műemléki értékek megőrzéséhez.

A műemlékvédelem területén tevékenykedő civil szervezetek nagy száma nem teszi lehetővé, hogy valamennyit akár csak az említés szintjén is bemutassuk. Az egyes szervezetek aktivitása alapján azonban kiválaszthatunk néhányat, melyek országos szinten is jelentősek, programjaik a teljes műemléki szakterületet felölelik.

A helyzetelemzés elsősorban a műemlékvédelem szakterületén folytatott két évtizedes hatósági, tudományos-egyetemi oktatói és civil tevékenység tapasztalatain¹⁵ alapul, de a fellelhető szakirodalom áttanulmányozása is szolgáltatott adatokat a téma feldolgozásához.

A tanulmány a műemlékvédelmi civil szervezetek közül azokkal foglalkozik részletesebben, melyek az elmúlt évtized országos jelentőségű műemlékvédelmi konferenciáin (OMK,¹⁶ Műemléki világnap¹⁷) szervezői vagy előadói szerepkört vállaló szervezetként jelentek meg. A regionális vagy helyi jelentőségű szervezetek egyenkénti tevékenységét nem vizsgáltuk, a tanulmányban az ezeket összefogó, országos jelentőségű Hungaria Nostra¹⁸ egyesület tevékenysége jelenik meg. Az egyes szervezetek tevékenységét a szakmai rendezvényeken való aktivitásuk, kiadványaik és nyilvános honlapjuk alapján tekintettük át.

A civil szervezetek jelentősége a műemlékvédelem szakterületén

Civil szervezetek a műemlékvédelemben – általános kitekintés, külföldi példák

A műemlékvédelemmel foglalkozó civil szervezetek társadalmi fontosságát hangsúlyozta Román András 487 bekezdés és 617 kép a műemlékvédelemről című könyvében (Román 2004: 21), amiből kiderül, hogy a nyugat-európai társadalmakban az élet más területeihez hasonlóan a műemlékvédelemben is hagyományosan fontos szerep jut a hivatásos szervek mellett az önkormányzatoknak, az oktatási intézményeknek és a civil szervezeteknek.

¹⁵ A szerző 2004 óta dolgozik műemlékfelügyeleti munkakörben, emellett 2011-től oktat építészettörténeti és műemlékvédelmi tantárgyakat építésztechnológus hallgatóknak, 2008-tól az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület tagja, melyben 2012 óta lát el vezetői feladatokat. Tagja a Soproni Városszépítő Egyesületnek és a Magyarország Természeti és Kulturális Magyarország Természeti és Kulturális Örökségeért Alapítvány kuratóriumának.

¹⁶ Az Országos Műemlékvédelmi Konferenciák programjai. ICOMOS, Román András Archivum.

¹⁷ A Műemléki világnapi ünnepségek programjai. ICOMOS, Román András Archivum.

¹⁸ Ráday Mihály Város- és Faluvédők Szövetsége. www.rmvfsz.hu

A külföldi szervezetek közül azokat emeljük ki, melyek a műemlékvédelemmel foglalkozó hazai szakirodalomban is hangsúlyosan bemutatásra kerültek, ezzel mintegy példaként állnak a magyarországi szervezetek előtt. A hazai egyesületek mellett meg kell említeni azokat a határon túli civil szervezeteket, melyek tevékenysége rendkívül fontos kapcsolatot jelent az adott ország hivatalos műemlékvédelmi szervezetei, tudományos, oktatási és kutató intézményei, valamint a határon túli épített örökség ügyével foglalkozó magyarországi szervezetek között. Külön érdemes kiemelni azokat a nemzetközi szervezeteket, melyek magyarországi tag-szervezettel rendelkeznek, de tevékenységükkel egyúttal a nemzetközi szervezeti rendszerhez is kapcsolódnak.

A civil szervezetek növekvő társadalmi jelentőségét megerősíti Kákai (2024: 94) tanulmánya, melyben az egyesületek közszolgáltatást ellátó szerepét elemezte.

A műemlékvédelem területén a humán közszolgáltatások rendszerébe való bekapcsolódás érhető tetten a civil szervezetek által szervezett rendezvények közművelődés, illetve szakmai továbbképzés¹⁹ területén kifejtett hatásaiban.

A kulturális örökség védelmével kapcsolatos civil tevékenységet mutatja be a romániai Herkulesfürdő településen található két műemlék-fürdőkomplexum helyreállításának példáján keresztül Bogdan Berceanu (2024) tanulmánya. A cikk esettanulmány jelleggel elemzi a helyi jelentőségű, de nemzetközi kapcsolatokkal is rendelkező civil szervezet fürdőkomplexumok megőrzése érdekében kifejtett tevékenységét.

Rácz (2002) cikkében az angliai civil szervezetek tevékenységéről számol be. A tanulmányból kiderül, hogy Angliában rendkívül nagy hagyománya van a műemlékvédelemmel foglalkozó civil szervezeteknek, van közöttük, amit William Morris²⁰ alapított. Az egyesületek többségének fő tevékenysége az örökségvédelem népszerűsítése konferenciák, előadások, kiadványok segítségével, de fontos szerep jut nekik a konkrét felújítások során is. Finanszírozásukat jellemzően tagdíjakból, állami támogatásból, szakértői vélemények elkészítéséből oldják meg.

2024–25-ben a krakkói Kraków Heritage Hub szervezetek az Europa Nostra támogatásával széles körű felmérést végzett a közép-kelet-európai régióban az örökségvédelmi területen működő civil szervezetekkel kapcsolatban (Jagodźńska et al. 2025). A felmérés tíz országban vizsgálta a kulturális örökségvédelemmel (heritage sector) foglalkozó civil szervezetek formáját, működését, tevékenységét.

¹⁹ A műemlékfelügyeleti hatósági feladatokat ellátó szakemberek számára az építésügyi, az építésfelügyeleti és az örökségvédelmi hatóságnál foglalkoztatott köztisztviselők és kormánytisztviselők építésügyi vizsgájára és szakmai továbbképzésére vonatkozó részletes szabályokról szóló 487/2013. (XII. 17.) Korm. rendelet alapján kötelező a közszolgálati továbbképzési rendszerben való részvétel. A továbbképzési programok legnagyobb részét a Nemzeti Köszolgálati Egyetem szervezi és bonyolítja, de a kínálatban 2025-ben PM-1021-1406-BS számon szerepel a Műemléki Világnap programja is, melynek főszerzője az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület. www.probono.uni-nke.hu/katalogus. Letöltés ideje: 2025 március.

²⁰ William Morris (1839–1896) angol filozófus, a romantikus művészet alapfilozófiájának egyik megfogalmazója. Elméletének középpontjában a középkori világ felidézése állt (Kalmár 2001: 33).

Műemlékvédelemmel foglalkozó civil szervezetek Magyarországon

A civilek jelenléte a műemlékvédelem területén nem újkeletű, sőt világszerte több kezdeményezés is ismert az egyes szervezetek tevékenységének összehangolására (Fogarasi 2010). A hazai kezdeményezések közül kiemelkedik a város- és faluvédő egyesületeket tömörítő Hungaria Nostra, de érdemes megemlíteni a KÖH Nyugat-dunántúli Iroda és a Reflex Környezetvédő Egyesület közös szervezésében megvalósított civil fórumát,²¹ melyet a Zala megyei Páka településen rendeztek meg 2009 októberében. Felismerve a civil szervezetek jelentőségét és szerepét a fórum elsődleges célja a hivatásos műemlékvédelmi felügyelet és a civil szektor közötti kapcsolatfelvétel volt, hiszen „nyilvánvalóvá vált, hogy a hatóságként működő hivatal kizárólag a mindenütt jelen levő, helyi értékeket ismerő és megőrizni akaró civilek közreműködésével és segítségével tudja ellátni a feladatát” (Veöreös 2009). A fórum szándéknyilatkozatot fogadott el az alábbi tartalommal:

- civilportál létrehozása és működtetése,
- állandó formális információáramlás biztosítása,
- közös képzések,
- helyi örökség feltérképezése, ezekről információ küldése, cserélése,
- helyi fórumok létrehozása, az értékek bemutatása, védelmük segítése, és állapotuk figyelemmel kísérése céljából,
- részvétel minden olyan fórumon, vagy hatósági eljárásban, ahol épített értékek, és történeti tájak sorsáról van szó,
- ha szükséges, közös fellépés, és egymás segítése az értékmentés érdekében.

A megfogalmazott célok kitűnően foglalják össze azokat a területeket, ahol a civilek eredményes munkát tudnak végezni az örökségvédelem területén. Ha a gyakorlatban nem is sikerült minden pontot maradéktalanul megvalósítani, a fórum a mai napig tartó, jól működő szakmai kapcsolatok kialakulásához vezetett. Hasonló, a hivatásos és a civil szervezetek együttműködését elősegítő, programra került sor 2010 novemberében Miskolcon.²² Az ICOMOS MNB Egyesület 2021. évi rendezvényén²³ központi szerepet kaptak a szakterületen működő szervezetek (kutatóintézetek, felsőoktatási intézmények, akadémiai bizottság²⁴ és civil szervezetek) együttműködése, melynek keretében azóta több közös program megszervezésére is sor került.

Az értékek megőrzésére irányuló műemléki szemlélet minden szereplőtől fokozott elhivatottságot, jó értelemben vett fanatizmust igényel, ami a „kötelező” feladatokon túli részfeladatok elvégzésére sarkallja a résztvevők többségét.

21 *Kulturális Örökségvédelem* – civil a pályán című program keretében megvalósított Nyugat-dunántúli Örökségvédelmi Civil Fórum. 2009. október 9–10. Páka, Zala megye

22 *Örökségvédelem* – civilekkel. A Herman Ottó Tudományos Közhasznú Egyesület és a KÖH Észak-Magyarországi Iroda által szervezett műhelybeszélgetés. 2010. november 18.

23 ICOMOS Közgyűlés. 2021. szeptember 10. Budapest, Kertészeti Egyetem.

24 Magyar Tudományos Akadémia Építészettörténeti, Építészetelméleti és Műemléki Állandó Bizottsága.

A civil szektor kifejezetten alkalmas arra, hogy az elhivatott szakemberek között a szakmai párbeszédet életre hívja és fenntartsa. A szakemberek szakmai civil szervezetbe tömörülve a műemléki értékek népszerűsítése és az elvek terjesztése érdekében programokat szerveznek, ezzel is hozzájárulva az értékek fennmaradásához.

Az értékek megőrzésére vonatkozó társadalmi igény sok esetben a civil szervezeteken keresztül jut kifejezésre. Mint már említettük, a magyarországi műemlékvédelem elindítója a 19. század első felében egy civil szervezet, a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Egyesületének Archaeológiai Szakosztálya volt. Ma hazánk számos településén találkozunk – akár évszázados múltra visszatekintő²⁵ – városvéddő, városszépítő egyesületekkel, melyek tagjaik révén a helytörténeti kutatásokkal gazdagítják a települési múltból való ismereteinket. Fontos szerepe van az ezeket tömörítő Hungaria Nostra egyesületnek is. Az egyesület évtizedeken keresztül jelentette meg az *Értékmentő* című, helyi értékek megőrzéséről szóló folyóiratot, és vonta be az általános iskolásokat értékvédő programjaiba.²⁶ Országos szinten több jelentős szakmai, kifejezetten a műemlékvédelem szakterületén működő civil szervezet emelhető ki. Legfontosabbak²⁷ között említendő az elsősorban oktatási, ismeretterjesztési feladatokat ellátó Porta Speciosa Egyesület, a műemléki kutatások fontosságát hangsúlyozó Régi Épületek Kutatóinak Egyesülete (RÉKE)²⁸ és a nemzetközi anyaszervezettel is rendelkező, a műemlékvédelmi elvek kidolgozásában és érvényesítésében fontos szerepet játszó, világörökségi szakmai kérdésekben az UNESCO tanácsadó-háttérszervezeteként is működő ICOMOS (International Council on Monuments and Sites), illetve ennek hazai tagszervezete, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület.²⁹ A Kárpát-medence határon túli területéről a kolozsvári székhelyű Transylvania Trust szervezete nem hagyható említésen kívül. Az alapítvány évtizedek óta szervezi az ikonikusnak mondható Tusnádi Műemlékvédelmi Konferenciát, kiadványokkal, rendezvényekkel gazdagítja az erdélyi műemlékvédelmet. Egyik legfontosabb tevékenysége a Kolozs megyei bonchidai Bánffy-kastélyban működtetett Nemzetközi Örökségvédelmi Továbbképző Központ, melynek legfőbb célja a hagyományos építési technikák fenntartása és tovább örökítése.

Az egyesületek finanszírozása több forrásból valósulhat meg. Mint a más területeken működő egyesületek esetében, a műemlékvédelmi szakterületen tevékenykedő szervezeteknél is az egyik legfontosabb bevételi forrást a tagdíjak és a személyi jövedelemadó egy százalékának felajánlásából befolyó összeg teszi ki. Az egyéni tagokon kívül ki kell emelni az egyesületeket nagyobb összeggel támogató intézményi tagság jelentőségét is.

25 A Soproni Városszépítő Egyesület 2019. szeptember 20-i konferenciájával ünnepelte 150 éves fennállását. Ezzel minden bizonnyal az ország legrégebb városvéddő egyesületei közé tartozik.

26 Gyerekek az épített és természeti környezetért 1–5 kötet.

27 A civil szervezetek jelentősége nehezen mérhető adat. Legfontosabbnak azokat a szervezeteket tekinttük, melyek rendszeresen szerepelnek a szakmai közéletben, évente legalább egy alkalommal országos szintű kiadványokat jelentetnek meg, konferenciákat és szakmai programokat szerveznek.

28 www.epuletkutatas.blogspot.com

29 www.icomos.hu

Az egyesületek legfontosabb bevételei pályázati forrásokból³⁰ származnak, de végezhetnek vállalkozásként szakértői munkát is. Helyi (városvédő, városszépítő, faluvédő) egyesületek esetében az önkormányzati támogatás is előfordul.

A műemlékvédelmi szakterületen működő civil szervezetek főbb tevékenységei

A műemlékvédelmi civil szervezetek aktív szakmai tevékenysége alapvetően két pilléren nyugszik. Az egyesületek tagjai egyrészt a saját munkájuk révén, a mindennapi gyakorlatban tudják kamatoztatni a szervezet rendezvényei, kapcsolatai segítségével gyarapított tudásukat. A szakmai egyesületek tagsága jellemzően építész, művészettörténész, régész, restaurátor, statikus végzettséggel rendelkezik, tehát szakmája, hivatása révén kötődik a műemlékvédelemhez. Mindennapi tevékenységüket tekintve az egyesületek tagjai részt vehetnek műemléki kutatásban, értéktárak és építéstörténeti tudományos dokumentációk készítésében, műemléki tervezésben, hatósági munkában, kivitelezési vagy restaurálási folyamatokban, de vannak egyetemi hallgatók, oktatók, múzeumi-közgyűjteményi dolgozók és nyugdíjasok is. Utóbbiakkal kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy a szakmában nem jellemző a teljes nyugdíjba vonulás, a szakemberek a nyugdíjkorhatár elérését követően is évekig folytatnak szakértői munkát vagy vesznek részt szaktanácsadásban, tervtanácsok munkájában. Az egyesületek által szervezett rendezvények, konferenciák, kiadványok gazdagítják a tagok szakismereteit, szakmai kapcsolatait, hozzájárulnak ahhoz, hogy magasabb színvonalon, országosan egységesebb szemlélettel tudják végezni a műemlékvédelmi feladatokat.

A másik pillér, ahol a civil szervezet hozzá tud járulni az eredményes műemlékvédelmi tevékenységhez, az a szemléletének a közkinccsá tétele. Ennek érdekében szervezhet konferenciákat, közzé tehet kiadványokat, nyilvános honlapot működtethet, egyedi ügyekben nyilatkozatokat fogalmazhat meg, flashmobot szervezhet,³¹ megpróbálkozhat ügyfélként bekapcsolódni hatósági eljárásokba és azon keresztül érvényt szerezni érveinek.

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület a mindenkori szakmai irányító szervezettel együttműködve évek óta vesz részt a műemlékvédelem szakterületéhez kapcsolódó állami feladatokban. Ezek közül a legfontosabbak az április 18-án ünnepelt Műemléki Világnap, a két évente megrendezésre kerülő Országos Műemléki Konferencia³² (OMK).

30 A műemlékvédelem területén ki kell emelni a Nemzeti Kulturális Alap Építőművészet Kollégiumának rendezvényszervezésre, kiadvány megjelentetésére, konferencia részvételre vonatkozó pályázati lehetőségeit. www.nka.hu

31A Fiatal Műemlékvédők Fóruma első konferenciájához kapcsolódva sor került a győri Káptalandombon levő templomrom körül a szemét összegyűjtésére és spontán gitáros fellépésre. Megemlíthető továbbá a 2022-es Műemléki világnaphoz kapcsolódó nyilvános esemény, ahol az ICOMOS és Budapest Főváros Önkormányzata közösen egy tölgyfát ültetett Múltunk jövőjéért, a Magyar Műemlékvédelem 150 éves évfordulójára a Petőfi híd budai hídfőjénél (Kiss et al. 2022).

32 Az ICOMOS 2001 óta szerepel nevesítve az Országos Műemléki Konferencia szervezői között, mint a hivatalos állami szerv partnere. 2001. évi Országos Műemléki Konferencia, 2001. p. 3.

2024 óta az egyesület koordinálja a kifejezetten a laikus közönség megszólítását célzó Kulturális Örökség Napjai (KÖN) rendezvényt is. Az együttműködés a civil oldalról a rendezvények fontosságának felismerésén alapul, a minisztérium számára pedig az elmúlt évek átszervezései következtében fellépett humán erőforrás-hiány miatt szükséges.

A Műemléki Világnapon kerül sor a szakterület legrangosabb hazai díjának, az ICOMOS-díjnak az átadására. A díjat nyílt nevezést követően minden évben a szakértő zsűri által legsikeresebbnek tartott műemlék-helyreállítások kapják. Hozzá kapcsolódóan hirdetik ki a Példaadó Műemlékgondozásért Díj győzteseit, melyet hosszabb távon végzett eredményes értékőrző munkájáért kaphat szervezet vagy magánszemély. Ezzel egyidőben az évi Műemlékvédelmi Citrom-díjat is kiosztják. Ennek célja az emberi gondatlanságból, nemtörődomségből, értékőrző szemlélet hiányából fakadóan bekövetkező műemléki értékek elvesztésére való figyelem felkeltése. Szintén az ICOMOS adja a Möller István Emlékérmét, mely olyan személynek adományozható, aki jelentős mértékben hozzájárult a magyarországi, valamint az országhatáron kívüli, a magyar kultúrkörhöz tartozó műemlékek, építészeti örökség fennmaradásának biztosításához, szolgálta tudományos, oktatási, publikációs tevékenységével a műemlékek, az építészeti örökség vagy a műemlékvédelem érdekeit. A hazai műemlékvédelemért kimagasló teljesítményt nyújtó személyek az ICOMOS Panteon tagjaivá válhatnak.³³

A világnapon szakmai programként tudományos konferenciára is sor kerül, mely a nemzetközi fórumon meghirdetett témához kapcsolódik.

Az OMK biennális rendszerrel megrendezésre kerülő három napos konferencia tudományos előadásokkal, szakmai tanulmányúttal, kapcsolódó kulturális programokkal. Helyszíne változó, melyet az aktuális téma határoz meg.

A KÖN nemzetközi rendezvény, Magyarországon minden évben szeptember harmadik hétvégéjén kerül megszervezésre. Célja, hogy a közösségek lehetővé tegyék épített értékeiknek bemutatását, megismertetését másokkal, vagy akár saját közösségükkel is. Értékeink szakszerű megőrzése a társadalom közös célja és érdeke, a közösségeknek e téren is óriási szerepük és felelősségük van.

A helyi társadalom önbecsülése és együttműködése nélkül nincs műemlékvédelem és értékvédelem. Az európai kulturális rendezvénynek nemcsak a műemlékek megismertetése a célja, hanem minden olyan múltbéli épület, épített környezet, együttes, tájépítészeti-kertészeti alkotás bemutatása, ahol ma is jelen van a helyi közösségek történeti kultúrája, a kulturális üzenet. A Kulturális Örökség Napjainak rendezvényéhez jellemző módon olyan helyszínek csatlakoznak, ahol a helyiek ápolják és gondozzák történeti építészeti értékeiket, azok együttesét, ahol épített örökségüket a helyiek értéként kezelik és ahol a helyi közösség a múltjának értékeit értő figyelmességgel gondozza, üzenetét megértve és tisztelve ma is saját kultúrája a részének tekinti és fontosnak tartja azt mások számára is bemutatni.³⁴

³³ www.icomos.hu

³⁴ Részlet a KÖN 2024. évi felhívásából.

A Kulturális Örökség Napjain jellemzően civilek (vagy szakemberek civilben) mutatják be civileknek az értékeket, a rendezvény évente több tízezer főt mozgat meg országosan.

A fentiek mellett a civilek által évente számos műemlékvédelemmel foglalkozó szakmai konferencia megszervezésére kerül sor,³⁵ de meg kell említenünk a kutatóhelyek, egyetemek által – sokszor civil szervezetekkel közösen – szervezett tudományos konferenciákat is,³⁶ ahol az előadók között találkozunk a civil szervezetekben is tevékenykedő szakértőkkel, kutatókkal.

Az egyesületek közül az ICOMOS szervezetén belül, igazodva a nemzetközi tendenciákhoz, régészeti, ipari örökség, falkép, népi építészeti, történeti kertek, műemlékvédelem-elméleti, történeti városok, oktatási, épületszerkezeti-statikai, 20. századi örökség és kulturális turizmus szakterületeket felölelő szakbizottságok működnek. A szakbizottságok célja az adott szakterületen működő szakemberek közötti kapcsolatok kiépítése és fenntartása, az adott szakterülethez kapcsolódóan végeznek tudományos ismeretterjesztő munkát.

A programok lehetőséget kínálnak a szakemberek megszólítására, egységes szemlélet és egységes gyakorlat kialakítására, a társszervezetekkel és a hivatásos szervezetekkel való együttműködésre. A szétdarabolódott, horizontális kapcsolatokkal nem rendelkező hatósági rendszer következtében sokszor a civilekre hárul a területi hatóság megszólítása, szakmai kapcsolatainak erősítése.

A civil szervezetek fontos, felvállalt feladata a szakmai utánpótlás-nevelésben való közreműködés. A szakirányú képesítések akár közép-, akár felsőfokú képzésről beszélünk, csupán a főbb kereteit tudják megadni annak a tudásnak, amire a szakmagyakorlóknak szükségük van. A szemléletmód tágitása, a kapcsolódó ismeretek megszerzése csakis a mindennapi gyakorlatban végzett munkán keresztül lehetséges.

Az értékőrző szemléletű műemlékvédelmi munka alapja a saját értékőrző szemlélet megléte, amely a veleszületett adottságokra építve leghatékonyabban a tapasztaltabb munkatársakkal való hosszabb együttműködés, folyamatos gondolatcsere révén sajátítható el. Ennek a szemléletátadásnak a színtere a közös munka, mondhatni a mester-tanítványi viszony megléte. A jelenlegi tervezőirodák, kivitelező szervezetek kevéssé, a műemlékfelügyeleti hatóság pedig egyáltalán nem képes teret adni a szemlélet ilyen módon való átadásnak. A néhány, máig megmaradt szellemi központ (MÉM MDK,³⁷ MNM kutatócsoport³⁸) mellett ilyen módon a civil szervezetek a legfontosabb bázisai a műemléki szemlélet tovább örökítésének. A szakember-utánpótlás céljából hirdette meg az ICOMOS MNB Egyesület 2021-ben a Fiatal Műemlékvédők Fórumát. Az informális kapcsolati háló és a rendszeresen megszervezett szakmai programok révén a műemlékvédelem területén dolgozó

35 RÉKE konferenciák 2018, 2019, 2021, 2023.

36 Európai műemlékvédelmi tendenciák, különös tekintettel a Kárpát-medencére című konferenciák; Kortárs Építészettörténet konferenciasorozat; Színek és rétegek konferenciasorozat.

37 Magyar Művészeti Akadémia, Magyar Építészeti Múzeum Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ.

38 Magyar Nemzeti Múzeum műemlékfelügyelti hatóságot segítő restaurátor szakreferensei.

fiatal szakemberek kapcsolatba kerülhetnek tapasztaltabb kollégáikkal, lehetőség nyílik a közös gondolkodásra, a tapasztalatok megosztására, szemlélet átadására (Nagy–Veöreös 2022; Nagy–Veöreös 2023).

Az utóbbi évtizedekben az ICOMOS, mint civil szervezet karolta fel a Román András nevét viselő, egykor az OMvH által életre hívott, műemlékvédelmi nyári egyetem megszervezését is. A nyári egyetem immár több mint fél évszázados múltra tekint vissza (Dobosyné et al. 2021). Életre hívásakor célja a műemlékvédelemmel hivatás-szerűen foglalkozó szakemberek szakmai továbbképzése mellett a különböző szak-területek és generációk közötti kapcsolatok építése volt, és ez a cél ma sem lehet más. A nyári egyetem ma is azért kerül megrendezésre, hogy a generációk találkozhassanak, lehetőség nyíljon a tapasztalatcserére, a tudás átadására. Fontos kiemelni, hogy a tudás nem csupán az idősebb generáció felől áramlik a fiatalok felé, hanem a közös munka során kölcsönös az ismeretek átadása, mindenki tanít mindenkit. A rendezvény kiváló alkalom az ismeretek sokoldalú bővítésére, a szemlélet teljesebbé tételére. A résztvevők jellemző módon nem csupán tudománynak, hanem egyúttal hivatásnak, életformának tekintik a műemlékvédelmet. A hétköznapi napokból kiszakadva, oldott körülmények között, szabadabb beszélgetések keretében lehet egymástól tanulni. A program minden évben egy adott tematikára épül fel. Az első két napon a feldolgozásra kerülő téma neves szakemberei tartanak előadásokat. A harmadik napon a témához kapcsolódó szakmai tanulmányútra kerül sor. A negyedik napra kerül a Fiatal Műemlékvédők Fóruma konferenciája, ahol a fiatal szakemberek kapnak prezentációs és publikációs lehetőséget. Mindeközben a nyári egyetem teljes idejét végig kíséri az első napon kijelölt kiscsoportok műhelymunkája, melynek érdemi része jellemző módon vacsora után folyik. Az ötödik nap a műhelymunka eredményeinek bemutatásáról és megvitatásáról szól. A nyári egyetem szervezésébe a partner intézmények, más civil szervezetek és jellemző módon a felsőoktatási intézmények is bekapcsolódnak, ilyen módon az esemény a résztvevő szervezetek közötti szakmai párbeszédet is erősíti.

A rendezvények gördülékeny lebonyolítása gondos előkészítésen nyugszik. A konferenciák szakmai programja hosszas egyeztetéseket követően áll össze, a tanulmányutak helyszíneit minden esetben le kell járni előre, a kiadványok anyagának összeállítása, szerkesztése komoly háttérmunkát kíván.³⁹ Ezeknek a rendezvényeknek a költségeit a jelenlegi helyzetben az egyesületi tagdíjak nem tudják fedezni, ezért külső támogatásokat, pályázati forrásokat kell igénybe venni. Az előkészítési, szervezési munka nem képzelhető el stabil adminisztrációs háttér nélkül, ezért – a műemlékvédelem szakterületén működő egyesületek között egyedülálló módon – az ICOMOS két fő állandó munkatárssal működő irodát tart fenn. Mivel a szervezet nemzetközi szinten kapcsolódik a párizsi központhoz, a nagy létszámú szervezet tagsággal kapcsolatos adminisztrációja szintén jelentős feladatot ró az irodára. Az iroda munkatársai elsősorban pénzügyi és szakmai-programszerzői feladatokat látnak el.

39 Az ICOMOS MNB Egyesület vezetőségi üléseinek jegyzőkönyvei. ICOMOS Román András Archívum.

Az iroda helyiségét a műemlékvédelmi háttérintézményeken keresztül támogatásként kapja az egyesület. Az egyesület tagjai társadalmi munka keretében végzik a szakmai feladatokat, vesznek részt a rendezvényeken és állítják össze a kiadványok szakmai tartalmát.

Konklúzió

A műemlékvédelem alapvetően egy konzervatív tevékenység, látszólag változatlan, változtathatatlan elvekkel, módszerekkel és tartalommal, valójában mégis változnak mind az elvek, mind a módszerek, mind a tartalom. Ezekhez igazodva kell a civil szervezetek tevékenységét is változtatni, hiszen napról napra új kihívásokkal találkozunk.

Fontos leszögezni, hogy a műemléki érték fogalmának definíciója, a műemléki érték anyagában való megőrzésének a fontossága, mint alapelv, nem változhat akkor sem, ha a műemléki értékek körébe időben változva eltérő tartalmak értendők bele. A műemléki érték tárgya a műemlékvédelem 19. századi kialakulása óta az egyedileg értékesnek gondolt, általában rangos építészeti alkotásként megjelenő, jellemzően ókori vagy középkori épületektől mára kitágult időben a 20. század második felében létrehozott alkotásokig, térben pedig az egyedileg védett épülettől a műemléki területeken keresztül egészen a történeti tájig.

A műemlékvédelem társadalmi, kulturális kérdés: vajon a társadalom felismeri-e az értékeit és hajlandó-e áldozatot hozni ezek megőrzéséért? Hisszük, és Széchenyi Istvánt idézve valljuk, hogy a boldog jövő záloga a múlt ismerete, tisztelete, megbecsülése. A múlt ismerete erősíti a társadalmi identitást, a közösséget. Műemlékeink pedig a múltunk tárgyi bizonyítékai.

A társadalom gondolkodásának, identitásának kifejeződése lehet a jogszabályi környezet, melyet megalkot magának – és ahogyan azt betartja. Az új építészeti törvény hatályba lépésével megállapítható, hogy a 2010 óta megfigyelhető kormányzati politika, amely a nemzeti identitást, azon belül a keresztény vallást és a család szerepét is prioritásként kezeli, a műemlékvédelmi-építésügyi szabályozásban is hangsúlyos szerephez jut. A Méptv. több helyen is kiemeli a helyi identitás fontosságát, a településfejlesztés és az építési tevékenység identitáskifejező jelentőségét (Méptv. 5. § (5), 6. § (1), 74. § (2) b)). Műemlékvédelmi szempontból a törvény kifejezetten nevesíti, hogy a műemléki érték valamely magyarországi közösség identitásának a kifejezője.

A 21. század elejének ugyanakkor komoly társadalmi kérdése, hogy mi az identitás; kell-e, lehet-e az identitás kifejeződését jogszabályi szinten szabályozni, vagy ez a társadalom valódi tevékenységén keresztül jut kifejezésre. Beszélhetünk-e még egyáltalán napjainkban nemzeti, nyelvi, vallási, családi identitásról? Úgy tűnik, hogy manapság mindegyik veszít a jelentőségéből. Ezek a változások a műemlékvédelem alapvető létjogosultságát kérdőjelezzik meg. Ha a műemlék a nemzeti, vallási

identitás, mint alapvető emberi igény kifejezője és erősítője, akkor az identitás-tudat átalakulása vagy megszűnése esetén a műemlékvédelemre sincs szükség. Avagy fontosnak és társadalmi szempontból hasznosnak tekintjük-e olyan mértékben lélektani szempontból az identitást, hogy az ezt erősítő műemlékvédelmet fenntartsuk, ezzel is az egyént és a társadalmat erősítve? Az kijelenthető, hogy az egyesületek tagjai az önkéntes tevékenységből adódóan őszinte motiváció alapján dolgoznak a műemléki értékek megőrzésén, ezáltal a helyi és nemzeti közösség identitásának erősítésén.

A 21. századi társadalom általános értékrendjében az olcsó, gyorsan elérhető, nem feltétlenül hosszú időtávra tervezett dolgok szerepelnek az első helyen – egy régi épület vagy épületalkatrész hosszú távra (=örökre?) való megőrzésének a szándéka ezzel ellentétes.

A civil szervezetek tevékenységére általánosságban jellemző, hogy kevés számú aktív taggal rendelkeznek.

A közösségi tevékenység iránti általános közöny mellett a szervezeten belüli passzivitás leküzdése is kihívást jelent a szervezetek vezetői számára (Veöreös 2025)⁴⁰

Napjainkban, amikor a központi szakmai irányító szervek által meghatározott műemlékvédelmi irányvonal nehezen fedezhető fel, egyre fontosabb szerep jut a szakmai civil szervezeteknek. Fontos feladatuk az egységes szakmai szemlélet kialakítása és fenntartása, illetve a műemlékvédelem szakterületén dolgozó szakemberek közötti kapcsolatok ápolása.

A civil szervezetek szakmai rendezvények, tudományos konferenciák, ismeretterjesztő előadások szervezésével, online és nyomtatott kiadványok megjelentetésével, a műemlékvédelmet népszerűsítő programokkal, az oktatási intézményekkel és a hivatásos műemlékvédelmi szervezetekkel való együttműködéssel járulnak hozzá a műemléki értékek megismertetéséhez, az értékőrző szemléletmód elterjesztéséhez, ezáltal hosszú távon az értékek megőrzéséhez.

Irodalom

- Császár L. (Szerk.) (1983): *A műemlékvédelem Magyarországon*. Budapest: Képzőművészeti Zsebkönyvtár. Képzőművészeti Kiadó.
- Bagdány J.–Herczeg R.–Papp T. (2006): Örökség Völgy a Művészetek Völgyében. 2006. július 28–augusztus 6. *Műemlékvédelem*, (4.), pp. 233–238.
- Bogdan, B. (2024): Civic Engagement and Cultural Heritage: Lessons from the Herculane Project. *Civil Szemle*, (2.), pp. 77–90.
- Dobosyné A. A.–Fejérdy T.–Klaniczay P.–Kovács E.–Nagy G. (2021): *50 Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyetem*. 1971–2021 ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság.

40 Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület 2021-ben hirdette meg a Fialat Műemlékvédők Fóruma programot, melynek egyik célja az egyesület tagságának fiatalítása. A programnak köszönhetően az elmúlt néhány évben mintegy tucatnyi fiatal szakember csatlakozott a szervezethez.

- Fejérdy T.–Nagy G. (2016): Winkler Gábor és az ICOMOS. In: Veöreös András (Szerk.): *Kortárs építészettörténet II. Emlékkonferencia a 75 éves Winkler Gábor tiszteletére*. Győr: Széchenyi István Egyetem. Építészettörténeti és Városépítési Tanszék, pp. 140–149.
- Fogarasi B. (2010): „Maffiózók” a nemzetközi örökségvédelemért. Kulturálisörökség-gondozás a civil szférában. *Műemlékvédelem*, 56., (1), pp. 50–53.
- Jokhileto, J. (1986): *A History of Architectural Conservation*. York: University of York.
- Kákai L. (2024): Nonprofit szervezetek lehetőségei az egyre inkább centralizálódó közszolgáltatási rendszerben. *Civil Szemle*, (3.), pp. 89–115.
- Kalmár M. (2001): *Az építészettörténet. Historizmus Századforduló*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Jagodźińska, K.–Sanetra-Szeliga, J.–Drabczyk, M.–Hołuj Aleksandra Janus, D.–Ciesielska, Z.–Beauchamp, J. (2025): *Mapping of the Central and Eastern European Non-Governmental Heritage Sector, Report*. Krakow.
- Kiss T.–Meiszter E.–Veöreös A. (2022): Műemléki világnap 2022. In: Nagy G. D.–Veöreös A. (Szerk.): *Fiatal Műemlékvédők Fóruma 2022*. Budapest: ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület, pp. 290–294.
- Nagy G. D.–Veöreös A. (Szerk.) (2022): *Fiatal Műemlékvédők Fóruma 2022*. Budapest: ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület.
- Nagy G. D.–Veöreös A. (Szerk.) (2023): *Fiatal Műemlékvédők Fóruma 2023*. Budapest: ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület.
- Pinczésné Kiss K. (Szerk.) (2017): *Gyerekek az épített és természeti környezetért*, 5., 2013–2017. Budapest: Város- és Faluvédők szövetsége.
- Rác J. (2002): Civil örökségvédelmi szervezetek Angliában. *Műemlékvédelem*, 46., (5.), pp. 316–322.
- Román A. (2004): *487 bekezdés és 617 kép a műemlékvédelemről*. Terc Kiadó.
- Veöreös A. (2021): Fiatal Műemlékvédők Fóruma. In: *ICOMOS Híradó*, 29., (4.), pp. 18–22.
- Veöreös A. (2022): Generációváltás a magyarországi hivatásos műemlékvédelemben. *Transsylvania Nost-ra*, XVI. 61., (1), pp. 2–16.
- Veöreös A. (2020): Miért fontos megőrizni azt, ami régi? *Soproni Szemle*, 74., (2.), pp. 165–172.
- Veöreös A. (2025): *Who will be president in twenty years?* – The ICOMOS Young Professionals Forum in Hungary című előadás az ICOMOS Ausztria ICOMOS Education and Training of the Future című konferenciáján, Bécs, 2025. május 26.

Jogszabályok

1881. évi XXXIX. törvénycikk a műemlékek fentartásáról.
- A műemlékvédelemről szóló 1997. évi LIV törvény.
- A régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló 439/2013. (XI. 20.) Korm. rendelet.
- Az építésügyi, az építésfelügyeleti és az örökségvédelmi hatóságnál foglalkoztatott köztisztviselők és kormánytisztviselők építésügyi vizsgájára és szakmai továbbképzésére vonatkozó részletes szabályokról szóló 487/2013. (XII. 17.) Korm. rendelet.
- A kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet (Övr.).
- A magyar építészetről szóló 2023. évi C. törvény (Méptv.).

Konferenciák

XXI. Országos Műemléki Konferencia. Építészet és műemlékvédelem a 20. században. Szeged, 2001.
Veöreös András (2009): Örökségvédelmi civil fórum Pákán. Beszámoló. 2009. október 12. Kézirat.
Kortárs Építészettörténet konferenciasorozat, Széchenyi István Egyetem Építészettörténeti és Városépítési Tanszék, Győr, 2011, 2016, 2017, 2018, 2019, 2023.
Európai műemlékvédelmi tendenciák, különös tekintettel a Kárpát-medencére című konferenciák. Károlyi József Alapítvány – Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar Művészettörténet Tanszék. Fehérvárcsurgó, 2019, 2021, 2024.
Színek és rétegek konferenciasorozat. A Soproni Egyetem és az Elfeledett Soproniak Alapítvány által szervezett műemlékvédelmi konferenciasorozat, Sopron, Budapest, Pécs, Veszprém, Nagyvárád, Kolozsvár, Győr, 2023–2024

Honlapok

ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület honlapja. www.icomos.hu
Közzolgálati továbbképzési portfólió. www.probono.uni-nke.hu/katalogus
Kulturális Örökség Napjai honlapjai. www.oroksegnapok.gov.hu
Nemzeti Kulturális Alap honlapja. www.nka.hu
Ráday Mihály Város- és Faluvédő Szövetség (Hungaria Nostra) honlapja. www.rmvsz.hu
Régi Épületek Kutatóinak Egyesülete (RÉKE) honlapja. www.epuletkutatas.blogspot.com

Fotó/Németh István Péter